

HOUDBARE OVERHEIDSFINANCIËN: EEN UITDAGENDE REIS

PROF. DR. R.H.J.M. GRADUS
VOORZITTER CAft

HILTON ARUBA CARIBBEAN RESORT & CASINO, 5 APRIL 2022

INHOUD LEZING

- I. Setting the scene
- II. Economie en overheidsfinanciën tot 2020
- III. Coronacrisis en herstel
- IV. Financieel toezicht vanuit het Koninkrijk
- V. Perspectief van houdbare overheidsfinanciën

ONDERDEEL I - SETTING THE SCENE

UITGANGSPOSITIE PRE-CORONACRISIS

- Bbp per hoofd: USD 29.500 (2019)
- Werkloosheid: 5,2 procent (2019)
- Toerisme: stijging 3,2 procent (2019)
- Moderne luchthaven en pre-clearance
- Koninkrijk

ARUBA IN REGIONAAL PERSPECTIEF

- De schuldquote – die reeds hoog was – is fors harder gestegen dan in andere Caribische landen:

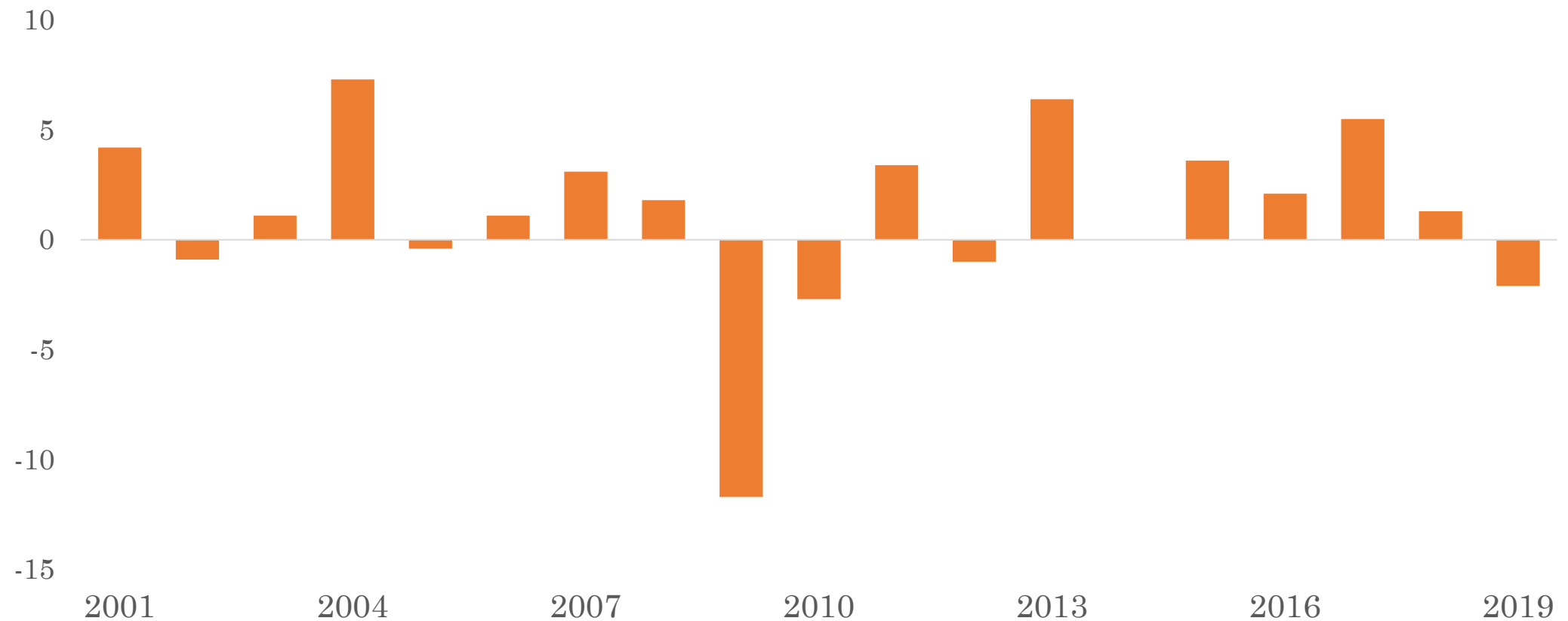
	Schuldquote (% bbp)		
	voor corona (2019)	na corona (2021)	%-punt verandering
Aruba	72,9	111,2	+38,4
Caribisch gemiddelde	66,4	87,5	+21,1

- De loonkosten (2018) van de publieke sector van Aruba zijn 10,6 procent bbp; het Caribische gemiddelde is 8,5 procent bbp.

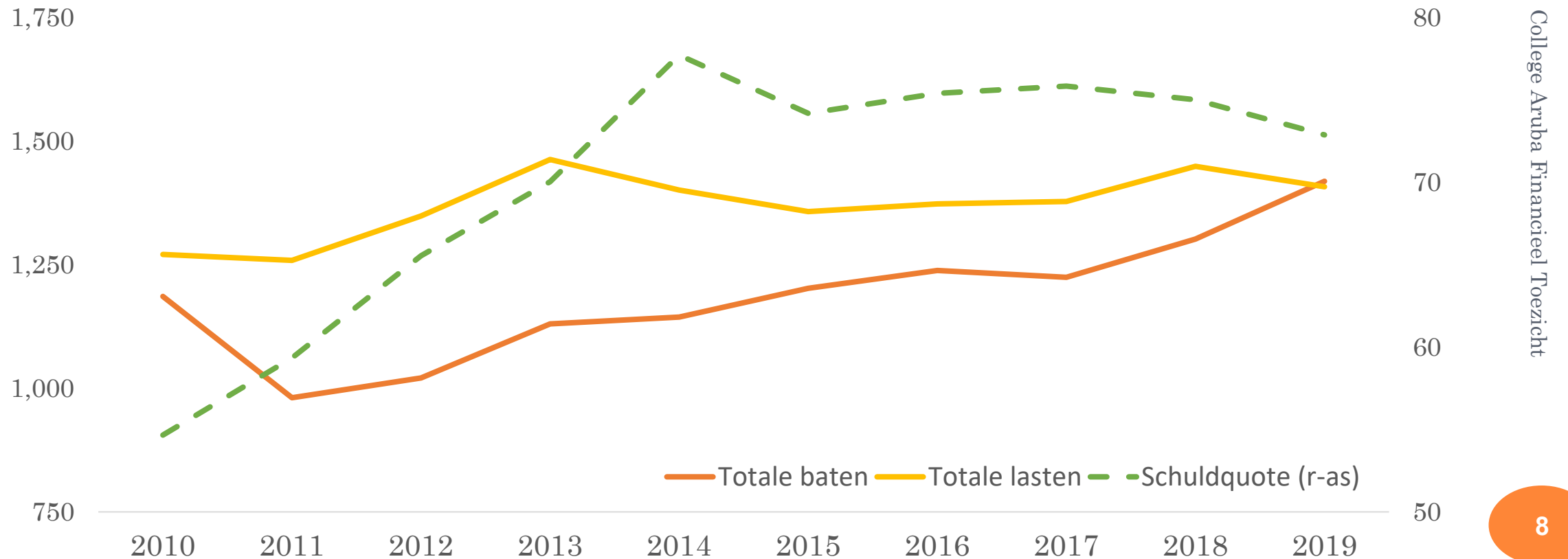
ONDERDEEL II - ECONOMIE EN OVERHEIDSFINANCIËN TOT 2020

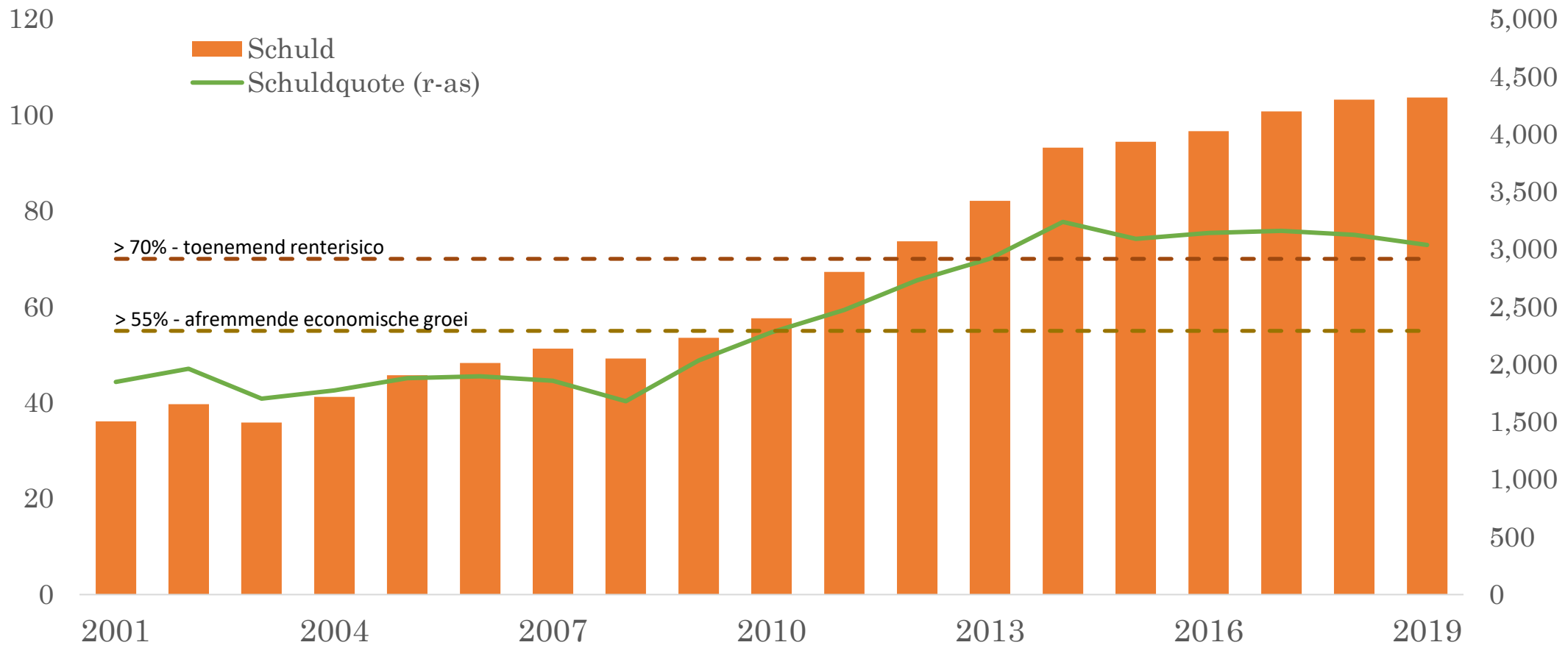
REËLE ECONOMISCHE GROEI (%BBP), 2001-2019

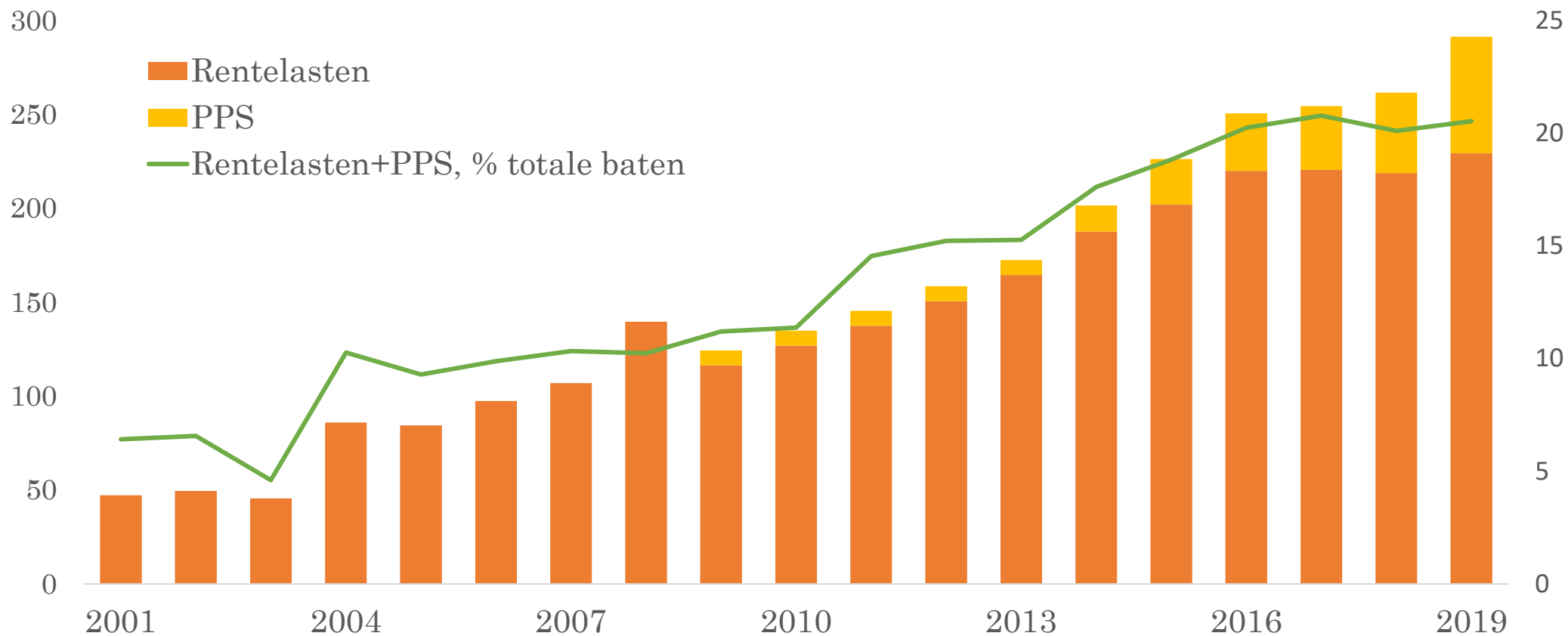
SALDO GEWONE DIENST (X MLN AWG), SCHULDQUOTE (%BBP, R-AS), 2010-2019

SCHULDQUOTE (%BBP); OVERHEIDSSCHULD (AWG MLN, R-AS), 2001-2019

MET SNEL STIJGENDE RENTELASTEN EN PPS (AWG MLN, %BATEN, R-AS), 2001-2019

BEGROTINGSTEKORT/OVERSCHOT – TOT 2019

- In 2017 en 2018 niet aan LAft norm voldaan:

	LAft norm	Jaarrekening
2015	-3,7%	-3,3%
2016	-2,0%	-1,8%
2017	-0,5%	-2,4%
2018	0,5%	-2,1%
2019	-0,5%	0,7%

2019: Vierde Uitvoeringsrapportage 2019

- Begin 2018 het Financieel Economisch Memorandum 2018-2021 (FEM) met daarin maatregelen voor verbetering van financieringstekort.
- Fiscale consolidatie vooral in de vorm van belastingverhogingen en geen uitgavenbeperkingen.

TUSSENCONCLUSIE

- Aruba is een (redelijk) welvarend land, maar economie kent sterk cyclisch karakter en daardoor vatbaar voor crisis.
- De overheidsschuldquote verkeert sinds 2014 in de gevarenzone. Vanaf 2015 trendbreuk in ontwikkeling overheidsfinanciën, maar onvoldoende om nominale schuld te laten dalen.
- Overheidsfinanciën en oplopende rentekosten en PPS-vergoedingen zijn grote zorgpunten.
- Sanering overheidsfinanciën en versterking economie zijn van belang.

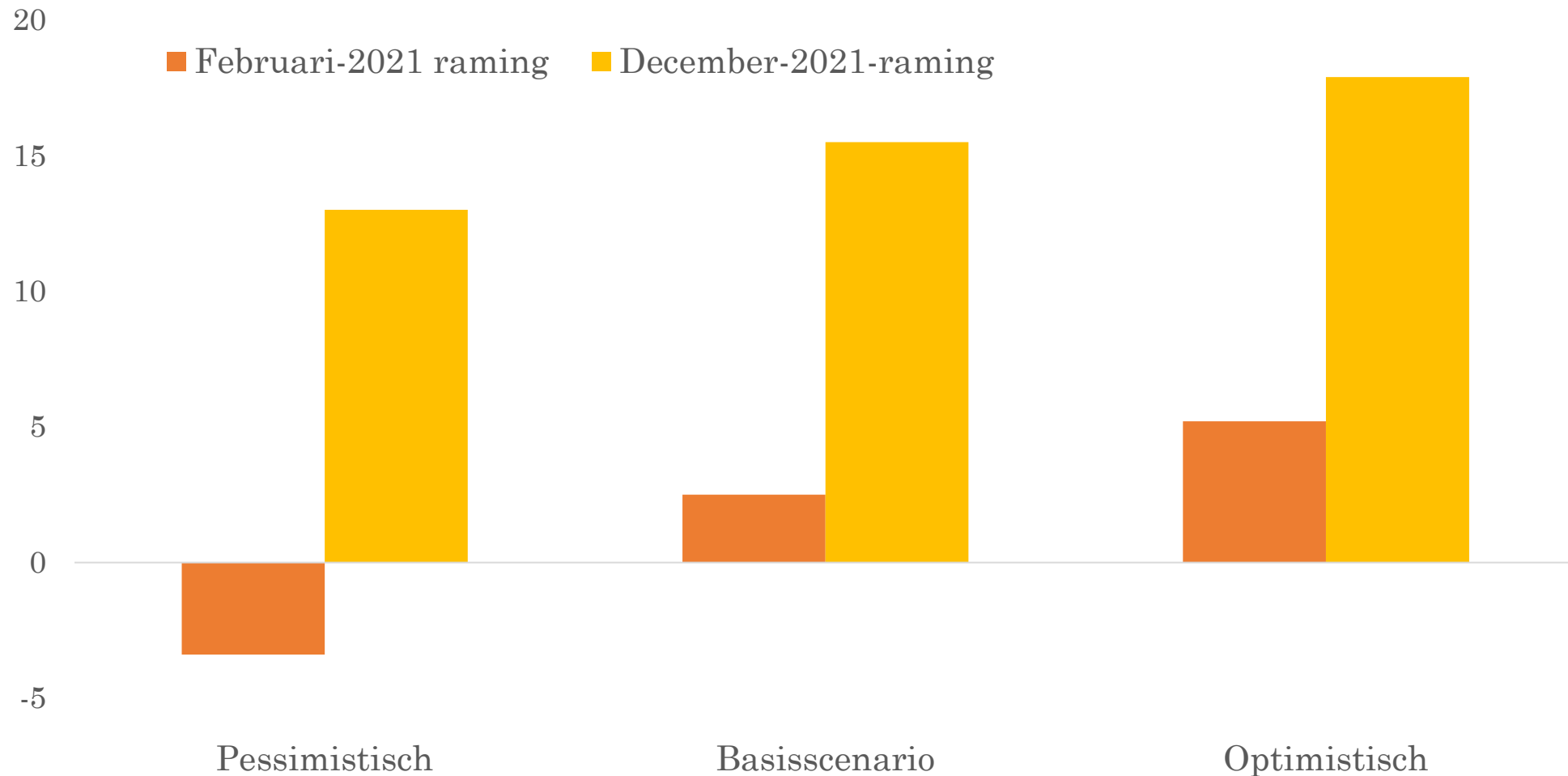
ONDERDEEL III - CORONACRISIS EN HERSTEL

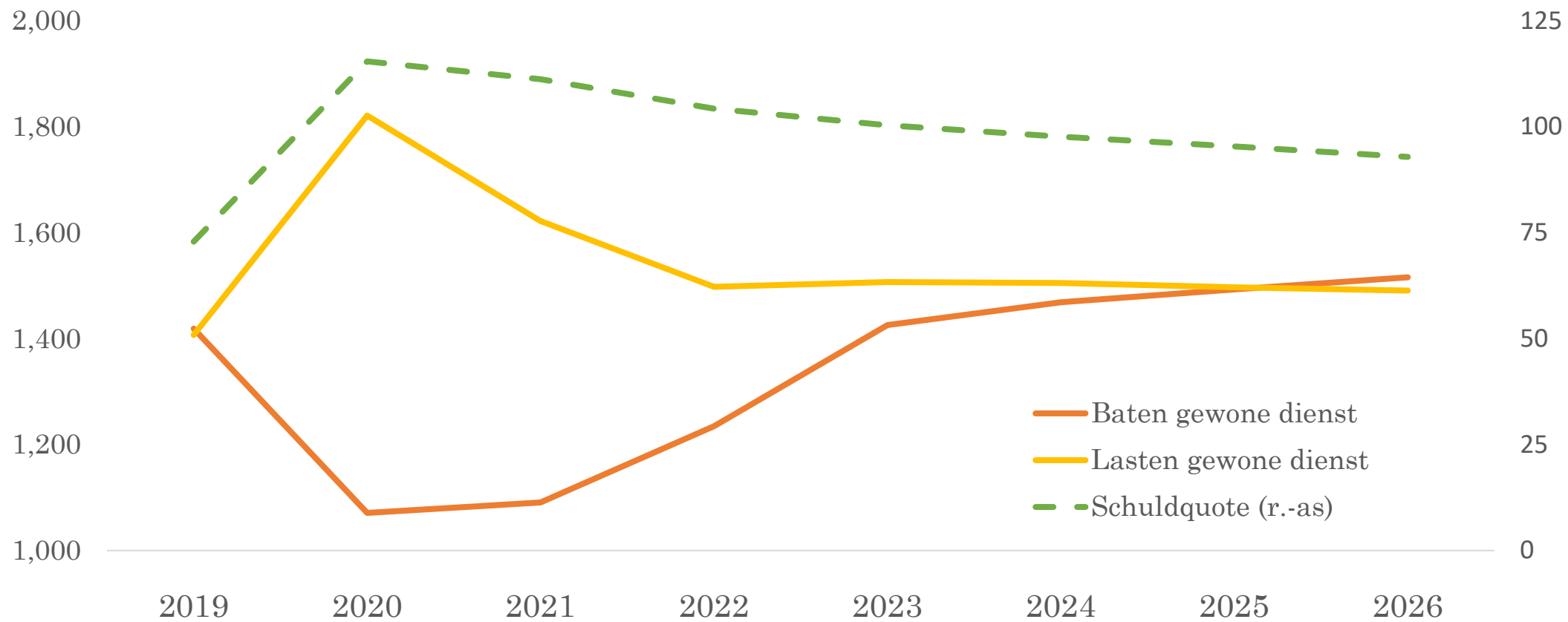
SCHULDGROEI IN 2020 EN 2021

- De overheidsschuld neemt in 2020 en 2021 toe met ruim AWG 1,3 miljard.
- Liquiditeitsleningen AWG 916 mln. tegen 0 procent (aflopend in oktober 2023):
 - 2020 : AWG 415 miljoen
 - 2021 : AWG 489 miljoen
 - 2022-H1 : AWG 12 miljoen
- Nederland herfinanciert tegen gunstige rente de aflossing van buitenlandse leningen in 2021 en 2022, zodat Aruba niet op de internationale markt hoeft te lenen.

ZEER VOORSPOEDIG HERSTEL IN 2021

MEERJARENBEGROTING (AWG MLN), SCHULDQUOTE (%BBP), 2019-2026

TUSSENCONCLUSIE

- De coronacrisis heeft de economie van Aruba fors geraakt: Nederland heeft dit tekort aangevuld met leningen tegen 0 procent.
- Het voorspoedige herstel wordt (nog) onvoldoende benut om overheidsfinanciën op orde te krijgen.
- De OB komt uit op een financieringstekort van AWG 109 miljoen in 2023.
- Begroting moet nu op orde worden gebracht.

ONDERDEEL IV - FINANCIEEL TOEZICHT VANUIT KONINKRIJK

HET COLLEGE ARUBA FINANCIËEL TOEZICHT

Hellen van der Wal

Raymond Gradus

Hans Hoogervorst

- CAft sinds 2015 als onafhankelijk adviseur van de landen en de Rijksministerraad (signaleert & adviseert).
- Een lid op voordracht van Aruba, een lid op voordracht van Nederland en de voorzitter op voordracht van RMR.

RESULTATEN TOEZICHT

- Publieke debat over de overheidsfinanciën is geïntensiveerd.
- Er is meer aandacht voor financieel beheer; tijdigheid van de begroting blijft een uitdaging.
- Kwartaalrapportages worden tijdig opgesteld en zijn openbaar.
- Jaarrekeningen worden opgemaakt en vastgesteld.
- Meer vertrouwen van financiële markten.

MAAR WAAROM IS DE BEGROTING ZO LAAT?

- Volgens comptabiliteitsverordening moet de ontwerpbegroting voor 1 september (van het voorafgaande jaar) bij de Staten worden ingediend.
- Voor 15 december (van het voorafgaande jaar) dient de vastgestelde begroting door de Gouverneur te zijn getekend en aan het CAft te zijn aangeboden.

Begrotingsjaar (t)	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Vaststelling begroting uiterlijk 15 dec (t-1)	1 dec. 2016	26 april 2018	27 dec. 2018	25 mrt 2020	30 juli 2021	Nader vast te stellen

VAN DE LAFT NAAR DE RAFT

- Vanaf 2023 een financieringsoverschot van tenminste 1 procent van het bbp.
- Schuldreductiepad: in 2031 een schuldquote van ten hoogste 70 procent bbp en met een daling naar 50 procent bbp in 2040.
- Een lopende inschrijving door Nederland op kapitaalinvesteringen.
- Geen nieuwe PPS overeenkomsten tenzij met instemming Rijksministerraad.
- Personeelslasten publieke sector 10 procent bbp.

ONDERDEEL V - PERSPECTIEF VAN HOUDBARE OVERHEIDSFINANCIËN

STRINGENT BEGROTINGSBELEID

- Voor duurzame overheidsfinanciën is overschot van tenminste 1 procent bbp vanaf 2023 noodzakelijk.
- Voor het eerst sinds 2008 kan dan een aanvang worden gemaakt met de aflossing van de nominale schuld.
- Begin met beheersing van uitgaven.
- Beheersing van begrotingsrisico's.

UITGAVENBEHEERSING

- Lasten zijn vanaf 2010 structureel hoger dan baten.
- Personeel: structurele maatregelen zoals het terugbrengen van overwerkvergoedingen en het afschaffen van automatisme in periodieke verhogingen blijven uit.
- Goederen en diensten: geraamde lasten voor 2022 en verder liggen substantieel hoger dan pre-corona niveau:
 - bijdragen aan overheidsentiteiten
 - huurkosten gebouwen
 - inhuur van externen en opdrachtverlening aan derden
- Beheersing zorguitgaven: landsbijdrage AZV in periode 2015-2018 AWG 189 miljoen. In 2019 positief resultaat AZV door lastenverzwaring (verhoging BAZV).

EEN VINGEROEFENING MET HET RENTERISICO (AWG MLN)

- Een 1 procent rentestijging leidt tot tenminste AWG 37 miljoen extra rentelasten in 2026:

	Aflossing/ herfinanciering	Rentelasten (OB2022)	Scenario met hogere rente
2000	296	234	
2021	261	243	
2022	742	266	4
2023	1,500	252	19
2024	600	244	25
2025	600	236	31
2026	600	230	37

Bron: Uitvoeringsrapportages en OB2022, CAft

RISICO SOCIALE ZEKERHEID EN ZORG: IMPACT VERGRIJZING

- Vergrijzing zet het ouderdomsfonds (AOV) onder druk. Uitkeringen groeien bij ongewijzigd beleid sneller dan inkomsten. Ook zorggerelateerde kosten stijgen (AZV).
- In 2014 zijn maatregelen getroffen waarmee financiële houdbaarheid van het ouderdomsfonds op de middellange termijn een goede impuls is gegeven.
- Maatregelen (AWG 60 mln.) dempen stijging zorgkosten.
- Zowel voor AOV als voor de zorg zijn additionele maatregelen nodig.

HERVORMINGEN EN CARIBISCH ORGAAN VOOR HERVORMING EN ONTWIKKELING

- Hervormingen zijn noodzakelijk. Volgens het IMF leidt dit tot jaarlijks een $\frac{1}{2}$ procent extra economische groei.
- Landspakketten moeten concreet en onderbouwd een plek krijgen in de begroting.
- Nederland is bereid de hervormingen te faciliteren.

CONCLUDEREND

- Aruba moet tot schuldreductie komen en een surplus realiseren op de begroting vanaf 2023.
- Daarbij moet Aruba zich in eerste instantie richten op beheersing van de uitgaven; overweeg belastinghervorming in lijn met IMF-adviezen.
- Risico's in de sociale zekerheid en zorg moeten worden beheerst.
- Arubaanse economie: hervormen en diversifiëren. De in de Landspakketten opgenomen hervormingen moeten concreet en onderbouwd worden opgenomen in de begroting.